

ХУЛОСАИ
ШУРОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6D.KOA-010-И НАЗДИ
ДОНИШГОҲИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН ДАР БОРАИ
ДИССЕРТАТСИЯ ОИД БА ДАРЁФТИ ДАРАҶАИ ИЛМИИ
ДОКТОРИ ИЛМҲОИ ХИМИЯ

Парвандаи аттестатсионии №_____

Қарори шурои диссертатсионӣ аз 28-уми декабри соли 2023 №27

Барои сазовор донишдони Самандарзода Насрулло Юсуф, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ доктори илмҳои химия аз рӯйи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ.

Диссертатсияи «Синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои холаи ва омӯзиши хосиятҳои биологии онҳо» аз рӯйи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ ба ҳимоя қабул карда шуд, суратмаҷлиси №11 аз 14.09.2023 шурои диссертатсионии 6D.KOA-010-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Суроға: 734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17.

Довталаби дараҷаи илмӣ Самандарзода Насрулло Юсуф 14-уми феврالی соли 1986 дар н. Рӯдакӣ, дар оилаи коргар таваллуд шудааст.

Соли 2016 ба таври ҳамкор дар озмоишгоҳи «Химияи глитсерин»-и ба номи д.и.х., профессор, узви вобастаи АМИТ Кимсанов Б.Ҳ., назди Институти илмию таҳқиқотии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон фаъолият дорад. Мавзуи диссертатсионии доктории Самандарзода Н. Ю. дар ҷаласаи шурои олимони Институти илмию таҳқиқотии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 21.12.2017 №12 тасдиқ шудааст.

Мушовирони илмӣ: Қодиров Абдурахмон Ҳафизович - доктори илмҳои химия, профессор;

Раҷабзода Сирочиддин Икром- доктори илмҳои химия, профессор, директори Институти илмию таҳқиқотии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Муқарризони расмӣ: 1. Пулатов Элмурод Холикулович- доктори илмҳои химия, сарҳодими Институти химияи ба номи В.И. Никитинаи АМИТ;

2. Абдуллоев Шаҳобиддин Ҳасанбоевич- доктори илмҳои химия, профессори кафедраи химияи Донишгоҳи давлати Андиҷони Ҷумҳурии Узбекистон;

З.Чумаев Бахшулло Боқиевич- доктори илмҳои биология, профессор, узви вобастаи АМИТ, сарҳодими илмии Институти ботаника, физиология ва генетикаи растании АМИТ, тақризи мусбат доданд.

Муассисаи пешбар МДТ Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни, кафедраи химияи органикӣ ва биология дар хулосаи додашудаи мусбати худ, ки аз тарафи Бандаев С.Г.-доктори илмҳои химия, профессори кафедраи химияи Донишгоҳи мазкур (эксперт) ва мудирӣ кафедраи мазкур, номзади илмҳои химия, дотсент Гулов Т.Ё. имзо шудааст ва аз ҷониби ректори донишгоҳ профессор Ибодуллозода А.И. тасдиқ шуда, қайд шудааст, ки довталаби дараҷаи илмӣ 73 интишороти илмӣ, аз ҷумла оид ба мавзӯи диссертатсия 12-нахустпатент, 31 фишурдаи маърузаҳо, аз ҷумла 29 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷопшуда дорад. Интишороти унвонҷӯ нуктаҳои асосӣ, натиҷа ва мазмуни диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро нишон медиҳад. Диссертатсияи Самандарзода Насрулло Юсуф дар мавзӯи «**Синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои ҳолан ва омӯзиши ҳосиятҳои биологии онҳо**» аз рӯйи навгонии илмӣ, мубрамият ва аҳамияти назариявӣ ва амалӣ доштани сазовори баҳои мусбат буда, ба бандҳои 10-12, 67 ва 69- и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, таҳти №295 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад. Дар тақриз дарҷ гардидааст, ки диссертатсияи пешниҳодшуда кори илмӣ ба итмом расонида буда аз нигоҳи сохтор ва мундариҷа комил аст. Нуктаҳои илмӣ ва натиҷаҳои диссертатсия саҳеҳ ва асоснок буда, ба ихтисоси 02.00.03.-Химияи органикӣ (илмҳои химия) мувофиқат мекунад ва таҳқиқоти анҷомёфта маҳсуб гардида, ҷавобгӯ ба талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои химия мебошад.

**Номгӯи муҳимтарин корҳои илмӣ моҳияти диссертатсияро
инъикоскунанда ба таври зайл аст:**

[1-М]. Самандаров, Н.Ю. Получение некоторых сложных эфиров 3 α ,7 β -дигидрокси холановой кислоты. / **Н.Ю. Самандаров, А.Х. Кадыров, С.И. Раджабов** // Вестник ТНУ, 2013, 1/1 (102)-С. 142-144.

[2-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез ацилпроизводных сложных эфиров 3 α ,7 β -дигидроксихолановой кислоты./ **А.Х. Кадыров, С.И. Раджабов, Н.Ю. Самандаров** // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. Курск, 2012, №11,-с 118-120.

[3-М]. Самандаров, Н.Ю. Влияние антилипидной фитонастойки гипополипид на некоторые биохимические показатели почек в хроническом эксперименте. /**Самандаров Н.Ю.** // Т.М. Зубайдова., Ш.Н. Шамсудинов // Вестник АМН № 1г. Душанбе 2014. С. 102-104.

[4-М]. Самандаров, Н.Ю. Гипополипидем действ. нового растительного сбора / Т.М. Зубайдова., Ш.Н. Шамсудинов **Н.Ю. Самандаров** Д.У.Шерматова, К.М.Курбанов, Х.Ш.Джураев, Ш.Шамсудинов // Журнал Здравоохранения Таджикистана №3// Душанбе, 2009. С. 122-124.

[5-М]. Самандаров, Н.Ю. Некоторые реакции глицидного эфира 3 α ,7 α , 12 α - тригидрокси -5 β - холановой кислоты./ **А.Х. Кадыров, Н.Ю. Самандаров, С.И. Раджабов** // Вестник ТНУ, 2012, 1/3 (85), -С.208-210.

[6-М]. Самандаров, Н.Ю. Влияние растительного сбора на некоторые биохимические показатели печени в хроническом эксперименте./ **Н.Ю.Самандаров, И.З.Алимов**// SCIENCE AND WORLD International scientific journal, № 10 (86), 2016 The journal is founded in 2013 (September) ISSN 2308-4804 стр. 96-98.

[7-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез тозилоксиэфиров некоторых производных холановых кислот./ **А.Х. Кадыров, Б.Х. Махкамова, Н.Ю. Самандаров** // Вестник ТНУ .2013 № 1/3 (140) стр 145-147. С. 166-169.

[8-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез пропан-1,2-диоловых эфиров холановых кислот./ **А.Х. Кодиров, И.В. Заварзин, Н.Ю.Самандаров, Ш.А. Кодиров** // Вестник ТНУ. Научный журнал (216), 2016,-С.231-234.

[9-М]. Самандаров, Н.Ю. Разработка состава и фармакологические исследования холере-гических свойств бальзама из растительных экстрактов./ **А.Х.Кодиров, Н.Ю. Самандаров, З.Н.Расулова,Г.З. Пиров, С.Р.Усманова** // Актуальная биотехнология г.Ялта, № 3 (26) 2019. С. 264-266.

[10-М]. Самандаров, Н.Ю. Изменение содержания желчных кислот при лечении жировой болезни печени. / Ё.К.Холов, А.Х.Кодиров, Н.Ю. Самандаров, Б.Х.Махкамова // «Авчи зуҳал» ,№ 4, 2018. –С.73-78.

[11-А]. Самандаров, Н.Ю. Синтез на основе 3 α ,7 α -дигидрокси-5 β -холановой кислоты / Н.Ю.Самандаров, Х.С. Рахимова, А.Х. Кодиров, И.В Заварзин, Б.Х. Махкамова // Colloquium –journal 5 (29), 2019, С.83-85 (ПОЛША – Варшава).

[12-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез гидразидов и их гидрохлоридов на основе метиловых эфиров холановых кислот. / Н.Ю. Самандаров, А.Х. Кодиров, З.Д.Назарова, М.М.Муродова, М.П. Султонмамадова. // Наука и инновация ISSN 2312-3648 2018/ № 2. –С.234-237.

[13-М]. Samandarov, N. Investigation obtain reaction of n-(5-alkil-1.3.4-tiadiazolsubsnnited) 3-clorbenzo /b/tiophen-2-carboximides and their oxidation. /N. Samandarov, A. KH. Kadyrov, KH.S.Rakhimova, B.KH. Makhamova // Colloquium-Journal .ISSN 2520-6990 № 8.(32), 2019, -С.58-62. Warsawa. Poland.

[14-М]. Самандаров, Н.Ю. Антимикробная активность новых производных глицерина с остатками эфиров аминокислот и дипептидами / С.И. Раджабов, С.Х. Одинаев, Р.А. Мустафокулова, Н.Ю. Самандаров // Вестник Таджикского национального Университета. –Душанбе: 2017. – №1/2. – С. 148-151. С. 177-179.

[15-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез исследование изопропиловых эфиров холановых кислот./ Н.Ю. Самандаров, С.М.Абдуллозода, А.Х Кодиров, Х.С. Рахимова // “Наука и мир” №3 2020г. г. Волдоград. РФ. С. 30-33.

[16-М]. Самандаров, Н.Ю. Гепатопротективного свойства нового растительного сбора “Гепосаф” при экспериментальном токсическом гепатите, вызываном CCL₄./ Н.Ю. Самандаров., А.Х. Кодиров, Г.Х. Давлатова // Проблемаиы гастроэнтерологии №1 2021. –С.52-56.

[17-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез и свойства некоторых производных холановых кислот. / Н.Ю. Самандаров, М. М. Муродова, А.Х. Кадиров, Ш.А.Кадиров // Вестник Таджикского национального Университета. –Душанбе: Сино, 2021. – №1/2. – С. 168-171.

[18-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез и некоторые холитиические свойства нового аналогов урсодезоксихолевая кислоты «Пропан -1,2-диоолового эфира»-а / Н.Ю. Самандаров. // Международный научный журнал «Вестник науки» №4 (49)Т.1. С. 156-158.

[19-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез и изучение физико- химической 3 α , 7 γ -дигидрокси – 5 γ -холановой кислоты. / Н.Ю. Самандаров // Наука и Мир ISSN 2308-4804 Международный научный журнал «Наука и Мир» (№ 8 (96), С. 26-30.

[20-М]. Самандаров, Н.Ю. Получений и изучений нового растительного сбор «Гепосаф» при экспериментальном токсическом гепатите, вызываном CCl₄. / Н.Ю. Самандаров // Науки и инновация 2021 №3 С. 126-130.

[21-М]. Самандаров, Н.Ю. Разработка состава и фармако-биохимические исследования холеритических свойства настойки из растительных экстрактов / Н.Ю. Самандаров // Науки и инновация 2021 №4 С. 64-69.

[22-М]. Самандаров, Н.Ю. Значение жирных кислот при жировой болезни печени / Н.Ю. Самандаров // SCIENCE AND WORLD International scientific journal. Науки и инновация 2021 №12 С 67-69.

[23-М]. Самандаров, Н.Ю. Влияние 3 α ,7 α -дигидрокси-5 β -холановой кислоты +урсослит на изменения содержания желчных кислот у больных с метоболическим синдромом/ Ш.Э. Олимова, Н.Ю. Самандаров, И.З. Алимova // SCIENCE AND WORLD International scientific journal. Науки и инновация 2021 №12 С. 77-79.

[24-М]. Samandarov, N.Yu. Influence of ursofalc and ursoslit on changes in the content of bile acids in patients with metobolic syndrome /Z.J. Nazarova, I.V. Shcheglova, B.Sh. Gafurova, N.Yu. Samandarov, I.Z. Alimov// SCIENCE AND WORLD International scientific journal. Науки и инновация 2022 №12 С. 10-12.

[25-М]. Samandarov, N.Yu. Synthesis and study of the structure of 1-beta-d-ribofuranosyl-1h-1,2,4-triazole-3-carboxamide in combination wttch cholic acid. /N.Yu. Samandarov, I.Alimov, F.Makhamadiev, Sh.Olimova//“Путь науки” №10 (104) 2022 С. 16-19.

[26-М]. Samandarov, N.Yu. Synthesis and biochemical study of cholelytic, hepatoprotective preparations “ursoslita”. / N.Yu. Samandarov // “Вестник науки” №10 (55) 2022 г. С. 106-116.

[27-М]. Самандаров, Н.Ю. Хосил кардани пропан-1,2 –эфирҳои диоловии кисло-таи линолеви ва урсодезок-сихолеви ва омӯзиши хосиятҳои литоликии онҳо. / Н.Ю Самандаров // Авчи-зухал №2 (2022сол) С. 153-156.

[28-М]. Самандаров, Н.Ю. Исследование фармакалогической активности хлоргидрометилового эфира-0-бензил тирозин 3 α , 7 β - дигидроксиголевая кислота”. / Н.Ю.Самандаров, И.В.Щеглова, Б.Ш.Гафурова, И.З.Алимов // “Вестник Науки” № 6(51). С. 253-259.

[29-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез ва омӯзиши сохтори рибоверин бо кислотаи холан. / Н.Ю. Самандаров // Илм ва фановарӣ 2022 №3 стр 176-182.

[30-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез и биологическая активность ряда производных холановых кислот. / Н.Ю. Самандаров., А.Х. Кадыров, С.И. Раджабов / Изд. «ЭрГраф», 2016 (Монография).

[31- М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез и исследование производных глицерина с эфирами аминокислот и дипептидами /С.И. Раджабов, С.Х. Одинаев, Н.Ю. Самандаров, Р.А. Мустафокулова, М.Б. Каримов // Душанбе: ООО «Эр-граф», 2018.-104 с. (Монография).

[32-М]. Самандаров, Н.Ю. Синтез, изученные фармако-биохимической действие «Урсослит» и настойки «Фитолит» / Н.Ю. Самандаров., Б.Х. Махкамова., А.Х.Кадиров // Душанбе: «Нушбод». 2022. (Монография).

Ба автореферати диссертатсия тақризҳо ворид шуданд:

I. докторӣ илмҳои химия, профессор. сарҳоди калони илми озмоишгоҳи пайвастаҳои карбоксикли Иституту химияи органикӣ ба номи Н.Д. Зеленский Федератсияи Россия Баранин Сергей Викторович ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони русӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

II. доктори илмҳои физика-математика, мудири кафедраи пайвастаҳои табиӣ, фармасефти тибби ва химияи Донишгоҳи милли Томски-Федератсияи Россия Крузина Ирина Александровна ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони русӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

III. доктори илмҳои химия, сарҳоди калони илми озмоишгоҳи полиэлектронити биологияи тибби ва полимерҳои Донишгоҳи Федроли химияи нефти ба номӣ А.В. Топченко Сербин Александр Владимирович ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони русӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

IV. доктори илмҳои химия профессори кафедраи химияи органикӣ, Донишгоҳи миллии Узбекистон ба номи М.Улуғбек Абдушукуров А.Б. ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони русӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

V. доктори илмҳои тибб, профессор, мушовири илмӣ МД. Пажуҳишгоҳи ғизои Вазорати рушди саноат ва технологияҳои нави ҶТ Азонов Ҷаҳон ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

VI. доктори илмҳои химия, профессор, мудири шӯбаи тибби ва химияи токсикологи Донишгоҳи давлати Фидероли ба номи Пираговаи ш. Москва - Федератсияи Россия Негребецкий Вадим Виталевич ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони русӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

VII. доктори илмҳои химия, муовини директор оид ба илм ва таълими Иституту химияи ба номи В.И. Никитинаи АМИТ Раҳмонов Раҳмон

Охунович ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

VIII. доктори илмҳои биология, профессор директор Маркази илми Хатлони АМИТ Бобоев Мариё Гиллоевич ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

IX. доктори илмҳои химия, профессор узви вобастаи академияи илмҳои Ҷумҳурии Башқористони ҶР, мудири кафедраи химияи таҳлили ва амалии Донишгоҳи давлатии техники нафти Уфаи Ҷумҳурии Башқористони Злотский Семен Соломонович ба автореферати диссертатсия тақриз навиштааст (тақриз бо забони русӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевосита дар соҳаи химияи органикӣ ва бихимия буда, дар қорҳои илмию таҳқиқотӣ фаъолона иштирок карда, дар ин самт мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки мазмун ва муҳтавои онҳо ба диссертатсияи мазкур наздиқӣ дорад. Муассисаи пешбар яке аз бонуфузтарин муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор рафта, бо мутахассисони варзидаи худ дар самти таҳқиқи таҳлили масоили химияи органикӣ хеле маъруф гардидаанд.

Ҳамаи тақризҳо мусбат буда, муқарризони ғайрирасмӣ дар баробари муайян кардани баъзе эроду нуқсонҳои автореферати диссертатсия (тоҷикӣ ва русӣ) муҳимияти ҷанбаҳои назариявӣю амалӣ, навоарӣ ва дастовардҳои илмию муаллифи диссертатсияро таъкид кардаанд.

Шури диссертатсионӣ қайд мекунад, ки аз тарафи довталаби дараҷаи илмӣ Самандарзода Насрулло Юсуф дар асоси иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ дар мавзӯи «Синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои холан ва омӯзиши хосиятҳои биологии онҳо» якқатор масъалаҳо коркард шуд:

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот: Ин коркард ва таҳқиқи ҳосилаҳои нави кислотаҳои холан, ки дар молекулашон боқимондаи атсилҳосилаҳо, намакҳои натрийгии кислотаи холан, пропан 1,2 диолэфирҳои, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ ва пептидии глитсерин, таввасути усулҳои муосири таҳлил муайян кардани таркиби моддаҳои синтезкардашуда ва барои дар амалия омӯхтани онҳо тариқи усулҳои физикӣ-химиявӣ ва биохимиявӣ омӯхтани хосиятҳои биологии фаъоли пайваستاҳои синтез кардашуда дар моделҳои гуногуни фармакологӣ ва муайян кардани кислотаҳои олии карбон дар зардоби хуни беморони гуногуни ҷигар бо усули ХГМ ва инчунин муайян кардани соҳаҳои

истифодабарии онҳо дар муқоиса бо маҷмуъи гиёҳи Гепосаф, ки аз гиёҳҳои шифобахши ҷумҳурии Тоҷикистон омода шудааст.

Барои ноил шудан ба мақсад дар кори диссертатсионӣ муаллиф дар назди худ чунин масъалаҳо гузоштааст:

- Синтези эфирҳои мураккаби кислотаи холан ва таҳқиқ намудани таъсири табиати гурӯҳҳои алкилӣ бо баромади эфирҳои мувофиқ;
- Таҳқиқ намудани реаксияҳои атсилронӣ дар қатори эфирҳои мураккаби кислотаи холан;
- Коркарди шароитҳои оптималии синтези эфирҳои пропан-1,2-диоли 5β-кислотаҳои холан;
- Синтези пайвастаҳои нав аз ҳисоби гурӯҳи карбоксилӣ кислотаи холан бо тенофавир пайвастаҳо;
- Синтези пайвастаҳои нав аз ҳисоби гурӯҳи карбоксилӣ кислотаи холан бо энтекавир пайвастаҳо;
- Синтез ва омӯзиши кислотаҳои холан бо N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ ва пептиди глитсерин;
- Ҷустуҷӯи роҳҳои имконпазири модификатсияи 3α,7β-дигидрокси-5β-кислотаи холан дар реаксияҳои намуди гуногун;
- Таҳқиқ намудани алоқаи байни сохти моддаҳои синтезшуда ва баъзе компонентҳои аз растаниҳои шифобахш ҷудокардашуда, бо мақсади дарёфти соҳаҳои истифодаи амалии онҳо;

Методҳои таҳқиқот ва асбобҳои истифодашуда. Диссертант дар раванди таҳқиқ ва синтези пайвастаҳои нав дар асоси ҳосилаҳои кислотаи холан бо спиртҳои метил, этил, пропил, изпропил, атсилҳосилаҳо, аминокислотаҳо, пептидҳо, эфирҳои онҳо аз ҳалкунандаҳои диоксан, хлороформ, бензол ва толуол мавриди истифода қарор дода ва бо роҳи амалӣ иҷро кардааст. Пайвастаҳои ҳосилкардашуда бо истифодаи усулҳои муносири физикӣ-химиявӣ таҳқиқ шудаанд. Тозагии моддаҳо бо усули хроматографияи маҳинқабат ва дар асбоби хроматографии «Хром-5» истеҳсоли Чехия санҷида шудаанд. Миқдори карбон, гидроген, оксиген ва нитроген дар асбоби «vario» MICRO CUBE муайян карда шудаанд. Спектрҳои ИС-и пайвастаҳои синтезкардашуда дар соҳаҳои 400-4000 см⁻¹ дар асбоби «Specord IR-75» ва спектрометрии «SHIMADZU», ба намуди суспензия дар вазелин ва ҳаб (таблетка) бо KBr омӯхта шудаанд. Таркиб ва сохти пайвастаҳои синтезкардашуда бо гирифтани спектрҳои Масс., (дар асбоби [www. Chromatec. ru](http://www.Chromatec.ru) 5000. 2) ва РМЯ (дар асбоби «Bruker- 500 Мхс,

маҳлул дар ампул 50 мм, ампулҳо: Norell-508-UP ва Norell-S-5-500») тасдиҳ карда шуданд.

Саҳеҳияти натиҷаҳои дар диссертатсия овардашуда ба нишондоди зер асос шудааст:

- дар асоси таҳқиқотҳо гирифтани натиҷаҳои аниқ ва саҳеҳи қиматҳои эксперименталӣ;

- таҳлили қатъии онҳо дар асоси усули риёзӣ ва таҳлили омории муосир;

- муқоисаи натиҷаҳо бо натиҷаҳои дар адабиёт овардашуда, зоҳиркунии мувофиқатии онҳо;

- саҳеҳии қонуниятҳои назариявии муқарраршуда ва хулосаҳои асосии қори диссертатсионӣ бо асосҳои химияи органикӣ.

Навоариҳои илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки:

1. Бо дар назардошти методология оид ба муайян кардани алоқаи байни сохт ва фаъолияти биологӣ натиҷаҳои таҳқиқоти пай дар пай оид ба тартиби гузаронидани реаксияҳои гуногун, дар асоси истифода намудани гурӯҳҳои карбоксилӣ, гидроксилӣ, глитсидӣ ва кетонии баъзе кислотаҳои ҳолан пешниҳод ва дар натиҷаи он эфирҳои мураккаби метил, этил, пропил, изпропил, изобутил ва ҳосилаҳои атсилӣ, эфирҳои атсил ва пропан-1,2-диолҳо тенофавир ва энтекавир ҳосил карда шудаанд.
2. Фаъолияти биологӣ эфирҳои пропан-1,2-диолҳои кислотаҳои ҳолан ва баъзе маводи аз растаниҳои доругӣ ба монанди «Гепасаф» омӯхта шудаанд. Дар ин асос хосиятҳои зиддимикробӣ, холелитолитӣ, литолитӣ, гипохолестеринӣ ва фаъолнокии гепатопротектории онҳо ошкор гардид.
3. Натиҷаҳои ташҳиси газохроматографии миқдории кислотаҳои ҳолан дар зардобаи хуни одамони солим ва беморони холестетсидӣ шадид, холесистити музмин, гепатит ва сиррози чигар, стеатози чигар дар марҳилаҳои гуногун ва стеатогепатит муайян карда шуд.

Аҳамияти илмӣ-амалии таҳқиқот:

- Як қатор эфирҳои мураккаби синтезшуда, ки дар қори илмӣ гирд оварда шудаанд, метавонанд чун намуна барои таҳлили кислотаҳои ҳолан манбаҳои биологӣ дорои патологияи гепатобилиарӣ истифода шаванд, инчунин ин натиҷаҳо метавон барои ташҳиси бемориҳои чигар тавсия намуд.

- Дар натиҷаи гузаронидани реаксияи атсилронӣ таввасути занҷири паҳлугии стероидҳо кислотаи холании атсилҳосила эфир, - 3 α ,7 α -диатсетоксиметил -5 β кислотаи холанро ҳосил карда шуд. Ин мавод захрнокии нисбатан паст ва фаъолияти баланди зиддимикробиро доро мебошад.
- Эфири пропан 1,2-диолии 3 α ,7 β -дигидрокси-5 β кислотаи холан синтез карда шуд. Ин эфир таъсири литолитӣ, гепахолестеринӣ ва гепатопротективӣ дошта дар мавриди холестазаи шадид инчунин аз ҷиҳати самарабахши фаъолнокии баландтарро, нисбат ба кислотаи Урсодезоксихолан ва маводи растанигии «Гепосаф» зоҳир менамояд.

Баамалбарорӣ ва татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот. Натиҷаҳои бадастомада дар раванди таълими кафедраи химияи органикии факултети химияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ҳангоми хондани курсҳои махсус, иҷрои корҳои курсӣ, дипломӣ ва таҳқиқотӣ татбиқ гардида, донишҷӯён ва унвонҷӯён натиҷаҳои кори мазкурро мавриди истифода қарор дода метавонанд. Масалан, ҳангоми хондани курсҳои махсуси «Химияи стероидҳо» ва «Химияи глитсерин ва ҳосилаҳои он» дар кафедраи химияи органикии ДМТ метавонад ҳамчун асос ва замина хидмат намояд.

Мавқеъҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшуда:

1. Бо дар назардошти методология оид ба муайян кардани алоқаи байни сохт ва фаъолияти биологӣ натиҷаҳои таҳқиқоти пай дар пай оид ба тартиби гузаронидани реаксияҳои гуногун, дар асоси истифода намудани гурӯҳҳои карбоксилӣ, гидроксилӣ, глитсидӣ ва кетонии баъзе кислотаҳои холан пешниҳод ва дар натиҷаи он эфирҳои мураккаби метил, этил, пропил, изпропил, изобутил ва ҳосилаҳои атсилӣ, эфирҳои атсил ва пропан-1,2-диолҳо тенофавир ва энтекавир ҳосил карда шудаанд;
2. Фаъолияти биологӣ эфирҳои пропан-1,2- диолҳои кислотаҳои холан ва баъзе маводи аз растаниҳои доругӣ ба монанди «Гепосаф» омӯхта шудаанд. Дар ин асос хосиятҳои зиддимикробӣ, холелитолитӣ, литолитӣ, гипохолестеринӣ ва фаъолнокии гепатопротектории онҳо ошкор гардид.
3. Натиҷаҳои ташҳиси газохроматографии миқдории кислотаҳои холан дар зардобаи хуни одамони солим ва беморони холестетсидӣ шадид, холесистити музмин, гепатит ва сиррози ҷигар, стеатози ҷигар дар марҳилаҳои гуногун ва стеатогепатит муайян карда шуд.

Саҳми шахсии муҳақик. Таҳқиқот, дарёфт, таҳлил ва ҷамъбасти маълумоти илмӣ оид ба экспериментҳои химиявӣ ва биохимиявӣ, ҷудокунии хроматографии омехтаи реаксионӣ, ҷудокунӣ ва тоза кардани маҳсулоти нави синтезшуда ва аз растаниҳо ҷудонамударо иҷро намудааст. Сохти моддаҳои бадастовардари, тавассути усулҳои таҳлилии физикию химиявӣ муайян кардааст. Синтези ҳосилаҳои кислотаи холанро бо мақсади ҳосил намудани пайвастаҳои дорои ҳосиятҳои беҳтари биологӣ иҷро кардааст. Сохти моддаҳои ҳосилшударо бо ёрии усулҳои физикию-химиявӣ таҳлил ва муайян карда, натиҷаҳои бадастомадаро коркард ва шарҳ додааст, натиҷаи таҳқиқро дар конференсияҳои байналмилалӣ, ҷумҳуриявӣ ва донишгоҳӣ амалӣ намуда, оид ба тайёр кардани нашрияҳо корҳои зиёдеро ба анҷом расонидааст.

Мутобикати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ.

Диссертатсия ба якҷанд банди шиносномаи ихтисоси 02.00.03 – «Химияи органикӣ» мутобикат мекунад:

Мувофиқи банди 1. Омӯзиши сохт ва ҳосиятҳои пайвастаҳои органикӣ бо истифодаи усулҳои химиявӣ, физикӣ-химиявӣ, физики таҳқиқот ва ҳисобҳои назариявӣ. – боби 2.3.4;

Мувофиқи банди 2. Омӯзиши қобилияти реаксионӣ ва механизмҳои реаксияҳои пайвастаҳои органикӣ. Тавсифи назариявии вобастагҳои байни сохт, ҳосият ва қобилияти реаксионии пайвастаҳои органикӣ.– бобҳои 1.2.3 ва 4.5;

Мувофиқи банди 3. Кашфи моддаҳои нави пайвастаҳои органикӣ ва усулҳои таҳқиқи онҳо.– боби 2.3.4;

Мувофиқи банди 6. Химияи органики саноатӣ ва асосҳои илмии технологияи моддаҳои органикӣ.– боби. 2 ва 3.4;

Асолат ва эътимоднокии натиҷаҳои илмӣ ва хулосаҳо:

Кори диссертатсионии Самандарзода Н.Ю. дар сатҳи баланди илмӣ иҷро гардидааст. Хулосаҳои асосии диссертатсия дар дараҷаи хуби илмӣ бо истифода аз усулҳои хроматографияи қоғазӣ, хроматографияи маҳинқабат, хроматографияи найчавӣ, спектроскопияи инфрасурх (ИС), масс-спектр, спектри РМЯ ва таҳлили элементӣ асоснок гардидааст. Эътимоднокии натиҷаҳои илмӣ бо истифода аз эталонҳо ва маълумоти адабиёт амалӣ карда шудааст.

Тавсия оид ба истифодашавии натиҷаҳои кори диссертатсионӣ:

Натиҷаҳои ин кори диссертатсионӣ ҳангоми иҷрои корҳои илмӣ ва таълимӣ дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино ва дигар муассисаҳои илмию таълимии Ҷумҳурии

Тоҷикистон, ки ба синтез ва ҷустуҷӯи моддаҳои фаъоли биологӣ машғуланд, метавонанд истифода намоянд. Инчунин натиҷаҳои ба дастамада дар раванди таълим дар кафедраи химияи органикии факултети химияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ҳангоми хондани курсҳои махсус, иҷрои корҳои курсӣ, дипломӣ ва таҳқиқотӣ татбиқ гардида, донишҷӯён, магистрантон ва унвонҷӯён натиҷаҳои қори мазкурро мавриди истифода қарор дода метавонанд.

Шурои диссертатсионӣ аз он хулосабарорӣ намуд, ки диссертатсияи пешниҳодшуда қори илмӣ ба анҷом расонидашуда буда, аз ҷиҳати мазмун ва мундариҷа ба ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ мувофиқат намуда, ба талаботи бандҳои 67 ва 69-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)»-и Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, таҳти №295 тасдиқ шудааст, комилан мувофиқат мекунад.

Дар маҷлиси рӯзи 28.12.2023с., протоколи №27, шурои диссертатсионӣ қарори сазовор донишдани Самандарзода Насрулло Юсуфро бо дараҷаи илмӣ доктори илмҳои химия қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ аз шумораи умумии 15 нафар аъзои шурои диссертатсионӣ, 14 нафар иштирок доштанд. Аз ин 5 нафар доктори илм аз рӯи ихтисоси 02.00.03.-Химияи органикӣ мебошанд.

Дар овоздиҳӣ аз 15 нафар (5-доктори илм) 14 нафар иштирок карданд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: «Тарафдор» 14 нафар, «Зид»-нест, «Варақаҳои безътибор»-нест.

Раиси шурои диссертатсионии

6D.KOA-010 назди

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон,

доктори илмҳои химия, профессор

Сафармамадзода С.М.

Иҷрокунандаи котиби илмӣ

шурои диссертатсионии

6D.KOA-010 назди

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон,

доктори илмҳои техникӣ, дотсент

Самиҳов Ш.Р.